

Ismeretlen szerzők politikai versei

Szólnunk kell, ha röviden is, a kor politikai verselésének arról az ágáról, amely – többnyire magyar, s emellett latin nyelven – közvetlenül kapcsolódott a közélet eseményeihez és sosem-ismert vagy feledésbe merült szerzők tollán született. Elsősorban az aktualitás ihlette, a gyors hatás elérésének vágya sarkallta ezt a politikai költészetet, amely rokonságot tart a kuruc-kori versekkel, a rigmus-költészettel, s egyik őse a későbbi választási versezeteknek, kortes-nótáknak. A népszerű műfaj, a verses pasquillus, minden áramlatot kiszolgált, haladásellenes és haladáspárti törekvésekkel egyaránt találkozunk ebben a tágkörű költészetben. S a kor politikai körülményeinek megfelelően, természetesen születtek olyan verses pasquillusok, verses röpiratok is, amelyek ellentmondásos álláspontot fejeznek ki. Lázítanak, gúnyolnak, dicsőítenek, fricskáznak ezek a rövidebb-hosszabb versek. Szerzőik nem fukarkodtak a szidalmakkal, a gyakran goromba, durva jelzőkkel. A verses pasquillusok – verses gúnyiratok – mellett a kor politikai költészetében nagy számban találunk üdvözlő-magasztaló, himnikus hangú verseket, köszöntőket.

Ennek a politikai költészetnek a savát-borsát azonban nem az ünneplő ódák, az uralkodókat, nagyurakat dicsőítő barokkos hódolatok adták, hanem a támadó élű, ellenzéki pozícióból született versek. A fokozódó nemesi ellenállás {124.} jegyében erősödik fel ez a pasquillus-költészet az 1780-as években, főleg 1787-től, a nemesi birtokok felmérését elrendelő intézkedések idejétől kezdve. Ennek a költészetnek is több változatát ismerjük. Az a vers például, amely 1788-ban jelent meg a Bécsi Magyar Muzsában, a konzervatív-nemesi indignálódás hangján, a régiség védelmében támad a felvilágosodás ellen. Gyöngyösi valamikor szép verseket írt,

De mégis kevés van, a ki őt forgattya:
Ruszszt pedig s Vóltért inkább apolgatya,
Mint kis Leánykáját ezt úgy tsokolgatya,
Még éjjel is Vóltért magával hálátya.

A terjedelmes költemény stílusa-modora pontosan jellemzi a korabeli támadó-gúnyolódó verses pasquillusokat: stílus és modor tekintetében szinte ikerként hasonlítanak ehhez a típushoz az antiklerikális, nemeseket támadó versek. De a nemesi-nemzeti ellenállás indulatából másfajta költemények is születtek. Például ilyen strófák:

Nyakadon a német,
Lesi életedet,
Fojtja szabadságod,
Rontja tartományod,
Feji erszényedet,
Kiszopja véredet
Fényedet korholja,
Neved marcingolja,
Szenveded ezt?

Ebben a költeményben "a kuruc hagyományok feléléde is felismerhető" mind a hangvételben, mind a formában (Waldapfel József). Politikai szenvedélye sem azonos az előbbi versével: az ismeretlen énekszerző nem a felvilágosodást támadja, hanem a nemzet függetlenségét elnyomó németet.

A 80-as években megszorodó verses pasquillus-irodalom újabb lendületet kap a II. József halálát követő politikai eseményektől és számításoktól. A császár halála, a korona hazahozatala, Lipót megkoronázása, az 1790–91-i országgyűlés, a koronaőrök megyei bandériumok üdvözlése: megannyi versszerzésre ihlető aktualitás. II. József halála után megjelennek a nemességet kiengesztelni igyekvő verses kérések is, az elhunyt császárt "visszavonulásában" magasztaló költemények. Egy ismeretlen szerző így versel az aktuális témáról:

Holta előtt maga lám bocsánatot kért,
Mindent régi módra visszaadni ígért;
De élte gyertyáját halál eloltotta,
Királyi szándékát azzal elfojtotta.

...

A földmérő láncnak megútált csörgése,
Nemesi háznak számmal lett jegyzése
Elmúltak s javadtól messzire távoztak,
Mondd hát: nyugodj József, mint a többi holtak!

{125.} Ezeknek a verseknek az áradatában nagyon sok a dilettáns szerzemény, a költőietlen rigmus-kovácsolás. De akad közöttük tehetséges szerzőre valló vers is, s ami ennek a költészetnek a formai arculatát illeti, megállapíthatjuk: a négyes- és párosrímű tizenkettősök uralma itt is lazul már, s érvényesülni kezd a kuruc költészet, Amade és Faludi formaújító kezdeményezéseinek a hatása. Nem választja el éles határvonal ezt a pasquillus-költészetet a neves költők munkásságától: Péczeli, Verseghy, Batsányi János s mások politikai versei között a szépirodalom rangjelzésével jelenik meg ez a műfaj. A névtelen vagy feledésbe merült szerzők politikai verseire egyébként még visszatérünk: a köztársasági mozgalom körül kialakuló politikai irodalom ismertetésénél.

<http://mek.niif.hu/02200/02228/html/03/78.html>